

Яшкін Руслана Михайлівна,
*учитель вищої кваліфікаційної категорії,
«старший учитель», вчитель української мови
та літератури Тернопільського ліцею №21-
спеціалізованої мистецької школи імені Ігоря Герети*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ ПОЛОЖЕНЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Проблема формування ключових компетентностей є предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних учених. Система сучасної шкільної освіти визначається тим, наскільки підготовлені до життя випускники, вони мають стати насамперед творцями, а не бути лише споживачами раніше створених благ. Креативність учителя на уроці – це вміння пропонувати неординарні завдання, розробляти оригінальні і продуктивні прийоми вивчення твору, мотивувати до саморозвитку і виробляти в учнів власну читацьку траєкторію. Тому стратегія креативного підходу до організації освітнього процесу у школі повинна передбачати усвідомлення вчителями власних особистісних і професійних можливостей, розвиток педагогічних здібностей до рівня креативних; задоволення потреби у новизні і нестандартних способах розв’язання проблем; установку на творчість і подолання стереотипних і шаблонних способів викладання; прогнозування кінцевого результату; самовдосконалення.

Сучасні уроки української літератури потребують нестандартних форм і методів навчання, які активізують діяльність учнів на уроках, розвиваючи їх творче мислення, вміння спілкуватися, розмірковувати і приймати рішення; підвищують інтерес до предмета та читацьку активність; сприяють формуванню та розвитку особистості, яка спроможна повноцінно реалізуватися в житті; забезпечують умови для розвитку креативної особистості; сприяють позитивній мотивації учнів до пізнавальної діяльності, потребі в самопізнанні, самореалізації та самовдосконаленні; роблять можливим оригінальний підхід до побудови структури сучасного уроку; сприяють здобуванню знань учнями

самостійно; диференціюють та індивідуалізують процес навчання; стимулюють роботу з додатковою літературою [2, с. 41].

Відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти програма з української літератури забезпечує розвиток ключових компетентностей. Метою уроків літератури в школі є також формування широкої читацької компетенції, яка базується на знаннях, уміннях пізнавального і творчого характеру, соціальних навичках, світоглядних переконаннях тощо. У програмі з української літератури реалізовано цілісний підхід до вивчення творів, який відповідає специфіці художньої літератури як виду мистецтва. Основним результатом вивчення української літератури в школі є досягнення належного рівня сформованості вмінь учнів у всіх видах читацької діяльності, якостей творчого читача, опанування сучасного світу з урахуванням здобутків художньої літератури.

Отже, на уроках української літератури необхідно звертати увагу на формування культурної і інноваційної компетентностей. Завдання вчителя – розвиток в учня критичного і творчого мислення, вміння аналізувати, висловлювати свої думки письмово і усно, навчання винахідливості й роботі в команді, бути міжкультурно обізнаним, креативним, отримувати задоволення від процесу навчання. Адже закладені в школі базові навички, сформують творчу інтелектуальну особистість, яка набуваючи досвіду, вчиться комунікувати, бачити проблеми, шукає шляхи їх подолання, вміє ефективно планувати й організовувати свою діяльність, навчається впродовж життя.

Урок літератури надзвичайно багатогранний. І насамперед – це урок образного сприйняття світу як найбільш яскравого й доступного для дитини. Він змушує працювати уяву, фантазію, розвиває розумові, пізнавальні, творчі здібності, формує особистість як кваліфікованого читача. Варто наголосити, що невід’ємним засобом формування культурної компетентності є мистецтво, яке творить і транслює художні цінності, що концентрують цінності суспільства загалом. Основою сучасного уроку має бути синтез мистецтв як органічна естетична єдність, взаємозв’язок різних видів мистецтва в межах цілісного

художнього твору. Має рацію М. Вашуленко, наголошуючи, що «це урок, позбавлений шаблону, трафарету в його організації, він ґрунтується на оригінальному, творчому підході у визначенні змісту, методів, засобів навчання»[1, с. 25].

У контексті нашої теми, варто звернутись до праць І. Дичківської. Дослідниця розглядає інноваційну компетентність педагога через систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечують ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі [3, с. 352]. Окрім того, цікавою є думка О. Ігнатович, де інноваційна компетентність визначається як сукупність «спеціальних теоретичних знань з педагогічної інноватики та теорії інноваційної педагогічної діяльності, умінь ефективно застосовувати їх на практиці» [4, с. 273]. На думку Стенлі Хейвуда з університету Айдахо, оцінити освітню інновацію можна в той самий спосіб, що і будь-яке рішення стосовно освітньої політики. «Щоб прийняти правильне рішення стосовно запровадження чи відхилення освітньої інновації ми повинні дати відповіді на такі запитання: Чого ми будемо навчати? Як ми цього будемо навчати? Як ми зможемо дізнатися, що досягли поставленої мети?» [5, с. 287].

Отже, під інноваційною компетентністю ми розглядаємо компетентність, яка включає здатність до розробки, до творчого пошуку у процесі навчання, освоєння та втілення інновацій у практику професійної діяльності, що ґрунтуються на відповідних знаннях та вміннях педагога, через сформованість необхідних якостей, здібностей та досвіду, напрацювання власної системи.

Збереження культурної ідентичності української нації в умовах глобалізації світу, і як життєва необхідність формування у здобувачів освіти культурної компетентності як ключової. Успішність і ефективність формування компетентностей учнів залежить від форм і методів організації освітнього процесу. Вчитель стимулює творчість учня, використовуючи інноваційні методи, проводячи цікаві уроки, організовуючи дослідницьку роботу. Такий освітній процес може відбуватись в музеї, театрі, картинній галереї, на свіжому повітрі. Постає питання: як працюючи у мистецькому закладі, ми формуємо

сучасні компетенції та виховуємо конкурентоспроможну особистість на уроках української літератури? Передусім використовуємо різні типи уроків. Наприклад:

- уроки-дискусії мають призводити до вирішення певних питань: поведінка та вчинки героїв, задум автора; потребують бази знань та вміння вирішувати проблемні ситуації (метод «Прес», «Мікрофон», «Незавершене речення», «Кубик Блума», «Обери позицію», «Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу», «Дерево рішень»);

- уроки-мандрівки та уроки-фестивалі, концерти, театральні постановки (діти виготовляють карти маршрутів, вивчають текст своїх ролей, декламують твори, готують декорації та співають пісні, тобто розкривають свої особистісні вміння, свій творчий смак та фантазію, вчать все робити красиво і креативно);

- уроки –інтерв'ю з письменником спонукають до глибинного вивчення творчості;

- урок –косплей – перевтілення в будь-якого персонажа (письменника) з подальшою імітацією характерних для нього поведінки та мови, можна з перенесенням в сучасність;

- урок-сюжетна замальовка (інтегровані уроки літератури та музики, образотворчого мистецтва, театру). Діти вчать креативно і творчо мислити, приймати неординарні рішення, уміння занурюватися у світ мистецтва та краси;

- урок-творча майстерня «Кіностудія» (інсценізація, озвучення фільмів, власне бачення класичних творів , фоточелендж «Я- літературний герой»);

- урок-галерея (засоби творення художнього образу в різних видах мистецтва (слово в літературі, колір і лінія в живописі, звук у музиці) діти вчать проводити попередню дослідницьку роботу, і декламувати твори .

Під час проведення уроків з української літератури використовую посилення на різноманітні сайти, мультимедійні матеріали (фотографії, графічну інформацію), медіа тексти (фільми, телепередачі («Гра долі», «Українська література в іменах», Степан Процюк відеоблог «Письменник про

письменників» тощо). Учні із задоволенням працюють над створенням інтелектуальних карт, лепбуків, воркбуків, кросенсів, тощо.

Отже, культурна та інноваційна компетентність необхідні для формування всебічно розвиненої особистості. Сформувати її ми можемо під час інтегрування різних навчальних дисциплін, залучення дітей до образотворчого і музичного, хореографічного, театрального мистецтва. Креативність вчителя і учнів – це свобода думки і фантазії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вашуленко С. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2011. 364 с

1. Демчук О. Нестандартні уроки з української літератури. 9–11 клас. Тернопіль: Підручники і посібники, 2000. 142 с.

2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. Київ: Академвидав, 2012. 352 с.

3. Ігнатович О.М. Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників: монографія. Київ: ТОВ «Центр учбової літератури», 2009. 287 с.

4. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура: монографія / за ред. В.Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка. 2008. 472 с.